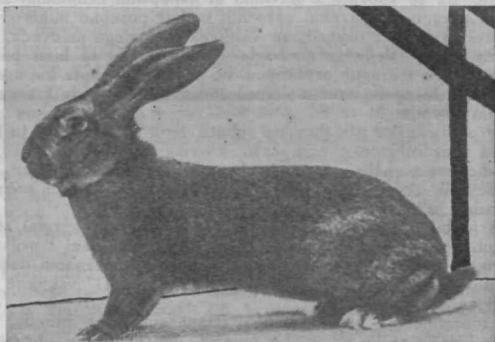

Otroci! Bodite tudi vi »gospodarski« in pomagajte na svoj način v teh težkih in negotovih časih prenašati s svojim delom breme odgovornosti staršev. Skrb in opravilo za zajčke naj sloni na vaših ramah. Namesto da v svojem prostem času lovite »slepe miši«, prevračate »kozolce« in uganjate vsakovrstne norčije, nabirajte zelenje za vaše zajčke, jih pravilno krmite in jim hlevčke redno snažite! Živalce se bodo lepo razvijale, vas s svojim ponašanjem razveseljevale ter pomagale mami v »brezmernih« dneh iz zadrege.

Sivi orjak, samec

Ing. Ciril Pirc

Sprehodi pod nebesnim obokom

Prvi sprehod

Poletna sobota v drugi polovici avgusta. Jasen sončen dan se nagiba h koncu. Sonce je že zašlo za Bogatinom. Njegovi zadnji žarki še obsevajo vršace Julijskih Alp, ki obkrožajo Bohinjsko jezero. Počasi se pripravlja vsa narava k počitku.

Tudi Ksenija je danes kaj hitro povečerjala in pospravila mizo na verandi. Nič ni pustila opravka mami. Pa ne da bi bila trudna po celodnevni sprehodi v lepi naravi in si želela mehke posteljice. O ne! Veliko več je imela v načrtu. Očka ji je zagotovo obljubil, da jo popelje zvečer ven pod zvezdnato nebo. Danes se bo prvič seznanila поблиže z mige-tačnimi zvezdicami visoko tam gori nad našimi glavami.

Kolikokrat jih je opazovala, kako so tiho krožile noč za nočjo svoje tihe kroge na temnem nočnem nebu. Večje in manjše zvezdice so vzhajale izza cerkvice Sv. Janeza, pa izza Črne prsti in drugih vrhov. Vzpenjale so se visoko na nebesnem svodu in zopet zahajale za Škrbino, za Podrto goro in za Bogatinom.

Pa je zvedela od svojega očka, da ima mnogo zvezdic svoja lastna imena, kakor je njej ime Ksenija in njenim prijateljicam Metka, Marjanca, Alenka, Milenka. Povedal ji je tudi, da so stari narodi, ki so živeli davno pred nami, po več zvezd združili in take skupine krstili z imeni raznih

živali, bitij iz bajk, z imeni starih poganskih bogov. Vse to, da so se laže spoznali v množini svetlih zvezdic, ki so jim bile vodnice na samotnih potih po pustinja in na nevarnih vožnjah po neizmernem morju.

„Kako rada bi tudi jaz poznala po imenu vse zvezdice, pa jih je toliko!“ je vzkliknila.

„Ni tako težko, srček,“ ji je odvrnil očka. „samo malo dobre volje je treba, pa veliko ljubezni do narave in božjega stvarstva. Tega ti pa ne manjka. Tudi ni treba, da poznaš vse zvezde po imenu. Za začetek bo zadostovalo, da se spoznaš z glavnimi in najlepšimi skupinami zvezd, ali kakor tudi pravimo z glavnimi ozvezdji. In ker posebno ljubiš živalce, te bom najprej seznanil z ozvezdijma Velikega in Malega medveda. Sicer bi bil april za iskanje Velikega medveda ugodnejši. Ker te bom pa ob isti priliki seznanil še z drugim ozvezdjem, bo prihodnja sobota kaj ugodna.“

„Ce nama le ne bo vreme skvarilo nočnega izprehoda k zvezdicam!“ je vzdihnila Ksenija.

Pa je prišla težko pričakovana sobota, lepa kakor sta si jo le mogla želeli naša zvezdoslovca.

Zvezdica za zvezdico se je vžigala na temnomodrem nebu.

Ob devetih zvečer je zaklical očka: „Ksenija, pokliči mamico, da gremo. Zadnji čas je za zvezdoznance tvoje starosti.“

Hitro je bila mlada zvezdoslovka pripravljena, da spremi starše na travnike ob severovzhodni obali jezera in se prvič seznanil s prijateljicami svojih sanj, ki so ji vsako noč pošiljale pozdrave iz neznanih daljav.

„Glejta te lepe zvezdice tam gori na levi strani!“ vzklikne Ksenija, ko so bili na mestu.

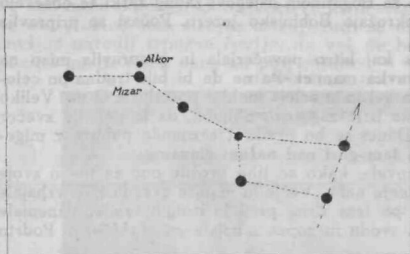
„Zvezdoznanci ne pravijo na levi strani, ampak na zahodu, to je na oni strani, kjer je zašlo sonce. Le pomisli, če se sedajle obrneš, pa so tvoje zvezdice na desni.“

„Kako pa vem, kje je zahod?“ vpraša mala radovednica.

„Prav, prav kmalu boš znala določiti glavne smeri neba, to so sever, jug, vzhod in zahod. Za sedajle ti povem le toliko, da je stran neba, na kateri je Sonce, ko zazvoni pri Sv. Janezu poldne in se oglašča tvoj želodček ter želi kosila, jug. Ravno nasproti, tam kamor si obrnjena sedaj, je sever. In če gledaš proti severu, imaš na levi strani zahod in na desni strani vzhod.“

„Torej na zahodno stran neba poglejta moje zvezdice. Ena, dve, tri, štiri, pet, šest, sedem jih je. Štiri tvorijo vogale četrkotnika, tri pa se ga drže kot nalomljen držaj.“

„Vidiš, vidiš! Kar sama se boš spoznala med zvezdicami, pa nič ti ne bo treba moje pomoči,“ ji odvrne očka. „Saj to, kar si sedaj našla sama, je ravno ozvezdje, s katerim sem te hotel najprej seznaniti. Teh sedem zvezd tvori Veliki voz. Štiri zvezde v obliki četrkotnika so voz, ostale tri pa ojnica. Misli si zvezdice

Veliki voz

zvezdane s črtami, kakor bi doma na poli papirja zvezdala točke z ravnimi črtami!“

„Joj očka! Jutri bom poskusila narisati tudi v svoj zvezek teh sedem zvezdic in jih zvezati z ravnimi črtami, da dobim lik Velikega voza.“

„Veliki voz je pa le del tega ozvezdja. Še z nekaterimi zvezdami v neposredni bližini tvori ozvezdje: Veliki medved. Velikega medveda boš našla vedno na nebu, pa če ga boš iskala poleti ali pozimi, spomladi ali jeseni. Sedajle ga vidiš na zahodni strani, novembra ga boš ob istem času našla nizko na severni strani, februarja na vzhodu, maja pa zopet na severu, a to pot visoko na nebu. Pa tudi sedajle, ko stojimo tukaj v učenih razgovorih, lahko opaziš, kako se Veliki voz počasi pomika dalje: voz naprej, ojnica za njim. Kakor vse druge zvezde, krožijo tudi zvezde Velikega voza v krogih okoli točke na nebu, ki je edina mirna.“

„Kje pa je ta čudna točka, okoli katere krožijo vse zvezdice?“

„Le potrpljenje! Takoj se boš seznanila z njo. Poišči zadnji dve kolesi Velikega voza, zveži jih v mislih s črto, kakor bi naredila to doma v zvezku in podaljšaj to črto in kmalu boš naletela na svetlejšo zvezdo, na zvezdo „Tečajnico“ ali „Severnico“.

„Res — jo že imam. Skoraj za petkrat sem morala podaljšati zvezno črto med obema zadnjima kolesoma, da sem jo našla. Pa zakaj ji pravimo „Tečajnica“? Ali je to v kakšni zvezi z besedo tečaj, kakor imamo n. pr. pri vratih tečaje, okoli katerih se vrte krila vrat?“

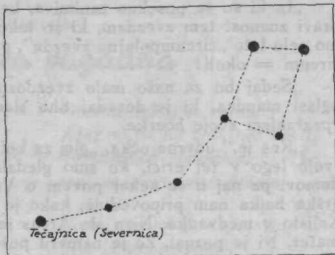
„Uganila si! Tečajnica je najbližja svetla zvezda v bližini severnega tečaja. Tako blizu mu je, da si lahko misliš, da je tam severni tečaj. In okoli severnega tečaja se vrte vse zvezde. Bolj ko je zvezda oddaljena od tečaja, v tem večjih krogih riše svoje večne tire na nebesnem oboku.

No, in sedaj boš lahko vedno našla glavne strani neba, kjer koli boš hotela. Najprvo boš poiskala zvezde Velikega voza in z njegovo pomočjo zvezdo Tečajnico. Če boš gledala proti Tečajnici, boš imela pred seboj sever, za sabo jug, na levi zahod in desni vzhod. Seveda le ponoči in če ni oblačno.“

„Potem je pa Tečajnica kaj imenitna zvezda, kaj ne?“

„Seveda, posebno v prejšnjih časih. Ona je bila vodnica prvim pogumnim pomorščakom, ki so se drznili v malih, krhkih ladjah na nepregledne morske daljave; ona je vodila naše potnike, ki so potovali po širnih planjavah Evrope, ona je rešila marsikaterega potnika, ki se je zgubil v neznanih krajih.

Za nas tri pa je še posebno zanimiva. Saj je prva zvezda v ojnici Malega voza. Le poskusi najti še ostalih šest zvezd. Skoraj ravno tako so razporejene, kakor zvezde v Velikem vozu, le da niso tako svetle. Svetlejši sta razen Tečajnice le obe zvezdi, ki predstavljata zadnji kolesi voza. Ponekod pravijo tema dvema zvezdama „čuvarja tečaja“, ker sta tečaju najbližji svetli zvezdi, seveda, če izvzamemo Tečajnico. Lahko se ti zgodi, da ob luninem svitu, ali če je zrak meglen, ostalih zvezdic niti ne vidiš. Kakor je Veliki voz le del ozvezdja Velikega medveda, tako je tudi Mali voz del ozvezdja Malega medveda.“

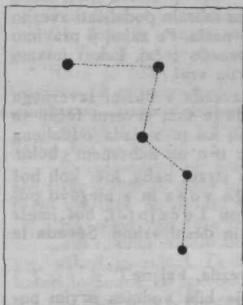

„Samo kako so mogli naši predniki v teh ozvezdjih, ki si mi jih pokazal, videti sliko medvedov. Jaz ne morem najti nobene podobnosti s kakšnim medvedom ali malim medvedkom?“

„Ne vemo danes več, kaj so si mislili stari narodi, ko so prvič krstili skupine zvezd na nebu. Najbrže so hoteli ovekovečiti spomin na kakšen važen dogodek v svoji zgodovini ali na kakšno važno osebo svojega ljudstva ali junaka iz svojega bajeslovja. Tudi danes imenujemo kak velik most po zaslužnem možu, ali pa mu postavimo spomenik, ki mu ni prav nič podoben. Pomisli samo na Napoleonov spomenik v Ljubljani, ki tudi ni nič podoben Napoleonu.“

„Ki naj nas pa vedno spominja na francoski narod in na velike žrtve, ki jih je daroval za naše osvobojenje,“ pripomni Ksenija.

„No vidiš! In sedaj hitro še eno ozvezdje, potem pa domov. Podaljšaj črto, ki si jo v mislih začrtala na nebu od obeh zadnjih koles Velikega voza do Tečajnice še dalje in prišla boš do ozvezdja petih velikih zvezd, ki imajo obliko latinske črke W.“

Kasiopeja

„Jo že imam, glejta, glejta jo tam gori, ravno na nasprotni strani od tečaja kot „Veliki voz“!“

„Ime ozvezdja je Kasiopeja.“

„To ime si je pa težko zapomniti! Kdo pa je bila ta žena?“

„V grškem bajeslovju je bila Kasiopeja etiopska kraljica. Po milosti boginje Minerve je bila z vso svojo rodbino postavljena med zvezde. Zato so v bližini ozvezdja Kasiopeje še ozvezdja Cefeja, njenega soproga, Andromede, njene hčerke in junaka Perzeja, ki je rešil Andromedo iz oklepa morske pošasti. S temi ozvezdji se pa zaenkrat še ne bomo seznanili. Dovolj bo, če boš poznala največja in najsvetlejša ozvezdja.“

„Kakor so tri, s katerimi sem se seznanila danes!“

„In ki so še posebno zanimiva, ker jih vidimo pri nas celo leto. Zato pravi znanost tem zvezdam, ki so tako blizu tečaja, da jih lahko opazujemo celo leto „circumpolarne zvezde“, po latinskih besedah: pol = tečaj in circum = okoli!“

„Sedaj bo za našo malo zvezdoznanko čas, da gre v posteljico,“ se oglasi mamica, ki je dosedaj tiho sledila razlagam očka in radovednim vprašanjem svoje hčerke.

„Res je,“ odvrne očka, „glej za koliko so že spremenila naša ozvezdja svojo lego v tej urici, ko smo gledali čuda zvezdnatega neba. Na poti domov, pa naj ti še nekaj povem o Velikem in Malem medvedu. Stara grška bajka nam pripoveduje, kako je boginja Juno spremenila lepo vilo Kalisto v medvedko. Njen sin Arcas je nekega dne na lovu srečal svojo mater. Ni je poznal. Že je nameril puščico nanjo, kar se približa bog Jupiter in postavi obadva kot velikega in malega medveda med zvezde, kjer jih še dandanes občudujemo.“

In tako je končal prvi sprehod pod zvezdnatim nebom.

(Dalje.)